RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue 12.12.2016

Eduskunta
Lakivaliokunta

Hallituksen esitys tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 252/2016 vp)

Pyydettynä esitän lausuntonani seuraavaa:

Tutkintavankeudelle esitettyjä vaihtoehtoja pidetään yleisesti kannatettavina.

12 a § Tutkinta-aresti: Hallituksen esityksen mukaan tutkinta-arestin edellytyksenä olisi vastaajan tai hänen asiamiehensä tekemä selvitys 3 momentissa säädetyistä seikoista. Yleensä, kuten yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen osalta, tämän typpiset selvitykset tekee viranomainen, jolla ei ole asianajopakkoa ja tällöin selvitykset ovat puolueettomia ja tasalaatuisia.[1]

12 b § Tutkinta-arestin sisältö: Esitetään lisättäväksi mahdolliseksi velvoitteeksi päihteettömyyttä ja sitä voitaisiin valvoa syytä epäillä kynnyksellä, kuten tutkintavankeuslaissakin on säädetty[2].Päihteettömyyden valvonta toteutettaisiin vastaavasti kuin koevapauteen sijoitettujen vankien ja valvontarangaistusta suorittavien osalta. Päihteiden käyttö on keskeinen riski tutkinta-arestin epäonnistumiselle ja työturvallisuuskysymys tutkinta-arestia valvoville Rikosseuraamuslaitoksen tukipartioille.

12 c § Ratkaisu tutkinta-arestista: Hallituksen esityksen mukaan vapaana olevan tutkinta-arestiin määrätyn tulisi ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen seitsemän vuorokauden kuluessa ratkaisusta. Tutkinta-arestiin voidaan määrätä, kun on todennäköistä että tuomittu karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa tai jatkaa rikollista toimintaa. Huomioiden tutkinta-arestin määräämisedellytykset (paon ja jatkamisen vaara) seitsemän vuorokauden yhteydenottoaika on liian pitkä. Yhteydenottoaikaa tulisi lyhentää seitsemästä vuorokaudesta käyttämällä esimerkiksi puhelintiedoksiantoa.

Tutkinta-arestin ja tehostetun matkustuskiellon teknisessä valvonnassa Rikosseuraamuslaitoksen järjestelmään tallentuu valvotun henkilön paikkatietoja. Laissa henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa tulisi säätää oikeudesta paikkatietojen luovuttamiseen poliisille rikoksen estämiseksi[3] ja selvittämiseksi tai henkilön kiinniottamiseksi. Onko Rikosseuraamuslaitoksella oikeus saada tutkinta-arestiin tai tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn rikoskokonaisuuteen liittyvien asianomistajien ja todistajien osoite- ja yhteystiedot, jos heihin epäillään vaikutettavan ja voiko Rikosseuraamuslaitos varoittaa heitä suoraan tarvittaessa esimerkiksi valvottavan liikkumisrajoitusrikkeen perusteella. Jos edellä kuvattu ei ole voimassa olevan lainsäädännön mukaan mahdollista niin siitä tulisi säätää erikseen.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on valvotun koevapauden valvontaan liittyvää virkatehtävää suorittaessaan oikeus käyttää voimakeinoja[4]. Valvontarangaistuksen valvonnassa voimankäyttöoikeutta ei ole, eikä voimankäyttöoikeuksia ole esitetty tutkinta-arestin valvontaan liittyen. Hallituksen esitys lähtee nähtävästi siitä, että vain poliisi voi ottaa kiinni törkeästi velvollisuuksiaan rikkoneen tutkinta-arestiin määrätyn ja antaa 12 j §:n perusteella virka-apua Rikosseuraamuslaitokselle valvontalaitteiden poistamiseen, jos tutkinta-arestiin määrätty sitä vastustaa. Jos on tarkoitus, että myös Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voisi ottaa tutkinta-arestiin mää-

[1] Vastaavasta selvityksestä on säädetty myös tehostetun matkustuskiellon osalta 5 luvun 1 a §:ssä.
[2] TVL:n 11 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan jos on syytä epäillä, että tutkintavanki on alkoholin, muun päihdyttävän aineen tai rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitetun dopingaineen vaikutuksen alainen, tutkintavanki voidaan velvoittaa antamaan virtsa- tai sylkinäyte taikka suorittamaan puhalluskoe.
[3] Esimerkiksi saadaan tieto, että tutkinta-arestiin määrätty uhkaa tai yrittää tavoittaa asianomistajan tai todistajan, jolloin paikkatiedot voitaisiin luovuttaa poliisille.
[4] Valvotusta koevapaudesta annetun lain 31 §:n 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on valvotun koevapauden valvontaan liittyvää virkatehtävää suorittaessaan oikeus käyttää voimakeinoja henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen tai muun henkilön terveyttä uhkaavan teon tai tapahtuman torjumiseksi, valvottuun koevapauteen sijoitetun kiinni ottamiseksi, vankilaan toimittamiseksi, valvonta- ja tarkastustehtävän suorittamiseksi sekä valvontalaitteiden pois ottamiseksi.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Telekopio	Sähköpostiosoite
Asemakatu 2 70100 KUOPIO	PL 273 70101 KUOPIO	029 568 7000	029 568 7049	etunimi.sukunimi@om.fi

rätyn kiinni ja/ tai poistaa valvontalaitteet tutkinta-arestiin määrätyn sitä vastustaessa niin toimenpiteiden suorittamiseen Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle tulisi säätää voimankäyttöoikeus.

5 § Päätös matkustuskiellosta: Hallituksen esityksessä tutkinta-arestin ratkaisun osalta esitetään säädettäväksi yhteydenottovelvollisuudesta Rikosseuraamuslaitokseen seitsemän vuorokauden kuluessa. Tehostetun matkustuskiellon osalta ei ole säädetty samoin, joten jää avoimeksi minkä ajan kuluessa tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn on otettava yhteys Rikosseuraamuslaitokseen teknisen valvonnan aloittamiseksi vai ottaako Rikosseuraamuslaitos yhteyttä ko. henkilöön tietyn ajan kuluessa. Tehostetun matkustuskiellon aloittamisesta tulisi säätää tarkemmin, kuten tutkinta-arestissa.

Tuomioistuimen, poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen väliseen tiedonvaihdon sujuvuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota niin tutkinta-arestin kuin tehostetun matkustuskiellon osalta. Tiedonvaihdon tarkemmista yksityiskohdista tulisi säätää asetustasolla ja käytännön toimintatavoista sopia tarkasti eri viranomaisten kesken tietokatkojen välttämiseksi. Lisäksi on erittäin tärkeää, että Rikosseuraamuslaitoksella on riittävän tarkat tiedot teknisen valvonnan toteuttamisesta ja seuraamustoimista velvollisuuksien rikkomistapauksissa.

1 § Tutkintavangin sijoittaminen: Hallituksen esityksessä esitetään lyhennettäväksi poliisin mahdollisuutta säilyttää vangittua poliisin tiloissa seitsemään vuorokauteen lukuun ottamatta eräitä poikkeustilanteita. Vaikka tämä vie käytäntöjä eri valvontaelinten edellyttämään suuntaan niin samalla se tuo mukanaan haasteita, jotka pahimmillaan heikentävät vangitun asemaa entisestään ja vaarantavat esitutkinnan asianmukaisen toteutumisen. Näitä haasteita on kuvattu niin hallituksen esityksessä kuin Vantaan vankilan johtaja Tuomo Junkkarin asiantuntijalausunnossa. Näin ollen tässä lausunnossa ei ole tarpeen lähteä toistamaan eteen tulevia haasteita. Kuten hallituksen esityksessä on todettu, Pohjois-Suomessa poliisin kuulustelumatkat ovat poikkeuksellisen pitkät, kun alueen ainoa tutkintavankila sijaitsee Oulussa. Hallituksen esityksessä on edellytetty, että Rikosseuraamuslaitos ja poliisihallitus ryhtyvät selvittämään mahdollisuuksia järjestää Rikosseuraamuslaitoksen hallinnoimia tutkintavankiosastoja joidenkin poliisilaitosten yhteyteen etenkin Pohjois-Suomessa. Tällaisen tutkintavankiosaston järjestäminen esimerkiksi Rovaniemelle ei ole nykyresursseilla mahdollista.

8 § Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa: Hallituksen esityksessä esitetään enimmäisaikaa tutkintavangin päästämiseksi toiseen viranomaiseen lyhennettäväksi 14 vuorokaudesta seitsemään vuorokauteen, ellei seitsemän vuorokauden ylittämiseen ole erityisen painavaa syytä. Voimassa olevan sääntelyn mukaan vankilan johtaja päättää tutkintavangin päästämisestä vankilan ulkopuolelle seitsemään vuorokauteen asti ja tätä ylittävältä ajalta päätöksen tekee arviointikeskuksen johtaja. Päätösvaltaan ei ole esitetty muutoksia, joten erittäin painavasta syystä seitsemän vuorokauden ylittävistä sijoituksista päättäisi edelleen arviointikeskuksen johtaja. Esitetään, että tutkintavangin päästämisestä vankilan ulkopuolelle tekisi kaikissa tilanteissa päätöksen vankilan johtaja, joka tuntee todennäköisesti parhaiten tutkintavangin tilanteen.

Edellä mainittuun säännökseen on hallituksen esityksessä esitetty lisättäväksi tutkintavangin siirtämisestä poliisin ylläpitämään säilytystilaan esitutkinnassa kuultavaksi niistä rikoksista, joista hänet on vangittu. Asiasta päättäisi vankilan johtaja ellei säilyttäminen kestä yli 12 tuntia. Säilytysajan lyhentäminen poliisin tiloissa tarkoittaa kuulustelujen lisääntymistä vankilaan sijoitettujen tutkintavankien osalta esitutkinnan ollessa vielä kesken. On mielenkiintoista nähdä ja lähes mahdotonta arvioida, mihin suuntaan käytäntö tulee ohjautumaan edellä mainitun säännösesityksen myötä. Tuleeko poliisi kuulustelemaan tutkintavangit vankiloissa vai pyytävätkö he päivittäisiä säilytyslupia omiin tiloihinsa kuulusteluja varten. Mikäli käytäntö ohjautuu jälkimmäisenä mainittuun niin se ei varsinkaan paranna tutkintavangin asemaa. Käytännössä se tarkoittaa tutkintavangin näkökulmasta pahimmillaan päivittäistä kuljetusta aamuin ja illoin sekä ulkoilua ja ruokailua poliisin säilytystiloissa. Tutkintavanki käy käytännössä vain nukkumassa vankilassa. Tämä lisää myös hallinnollisia päätöksiä ja voi tarkoittaa sitä, että tutkintavanki viettää todellisuudessa enemmän aikaa poliisin säilytystiloissa kuin nykyisen sääntelyn aikana esitutkinnan keston pitkittyessä. Tämä voi näyttää lainsäädäntömuutosten myötä paremmalle valvontaelinten silmissä, mutta käytännössä tutkintavangin olot kokonaisuudessaan voivat jopa heiketä. Vastaavasti kuulustelujen lisääntyminen ja niiden järjestäminen vankilassa vaikuttaa vankilan päiväjärjestykseen ja voi sitä kautta vaikeuttaa entisestään toimintojen järjestämistä vankilassa nykyresursseilla.

Muilta osin hallituksen esitykseen ei ole lausuttavaa.

Jari-Pekka Holopainen
turvallisuuspäällikkö
Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue